

Е.Л. Маркіна

кандидат хімічних наук,
доцент кафедри медичної хімії та біології
Одеський медичний інститут
Міжнародного гуманітарного університету,
м. Одеса, Україна

М.І. Чанєва

студент 4 курсу фармацевтичного факультету
Одеський медичний інститут
Міжнародного гуманітарного університету,
м. Одеса, Україна

Г.С. Герасименко

студент 4 курсу фармацевтичного факультету
Одеський медичний інститут
Міжнародного гуманітарного університету,
м. Одеса, Україна

МОНІТОРИНГ ВИКОРИСТАННЯ НООТРОПНИХ ПРЕПАРАТІВ В ЛІКУВАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ ОДЕСИ

Анотація. У статті обговорюються результати моніторингу використання ноотропних препаратів пацієнтами різних вікових категорій та соціального походження міста Одеса.

Ключові слова: ноотропні препарати, аптека, первинний центр медико-санітарної допомоги.

Ураження нервової системи посідає одне з провідних місць у структурі захворюваності та смертності в усьому світі.

За даними ВООЗ, близько 30% населення регулярно приймають ноотропні засоби, які вільно можна придбати в аптечних установах.

Ноотропи – це речовини, які впливають на вищі інтегративні функції мозку, поліпшують пам'ять, полегшують процес навчання, стимулюють інтелектуальну діяльність, підвищують стійкість мозку до пошкоджуючих факторів [1–4].

Про актуальність та потребу лікарських засобів даної групи, які найчастіше застосовуються при лікуванні нервових захворювань, говорить той факт, що за цими препаратами звертаються не тільки особи літнього віку, а і молодшого [5; 6].

Мета роботи полягала в проведенні моніторингу споживання ноотропних лікарських препаратів населенням різного віку та соціального прошарку на території міста Одеса.

Об'єктом дослідження була інформація про зареєстровані в Україні ноотропні лікарські засоби з центрів первинної медико-санітарної допомоги та аптек міста Одеса.

Запит пацієнтів на ноотропні препарати досліджувався шляхом аналізу кількості виписаних рецептів, опитування співробітників ряду аптек та центрів первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД) в місті Одеса. Таких центрів налічується одинадцять [7].

Потрібну для роботи інформацію було отримано від ЦПМСД № 2, 3, 4, 18 та 28, а також від ряду аптек, зазначених в таблиці 1.

Моніторинг використання ноотропних лікарських препаратів проводився серед пацієнтів різних вікових категорій та соціального прошарку.

У зв'язку з поставленою в роботі задачею було виділено шість вікових категорій від:

- народження дитини до шестирічного віку;
- семи-чотирнадцяти років;
- п'ятнадцяти–дев'ятнадцяти років;
- двадцяти–тридцяти п'яти років;

- тридцяти шести–шести десяти років;
- шести десяти–та старших років.

Таблиця 1

Аптеки, що приймали участь в моніторингу

№	Назва аптеки	Місце знаходження
1	Фармація	м. Одеса, вул. Пушкінська, 61 (цілодобово) м. Одеса, вул. Мала Арнаутська, 1 (цілодобово) м. Одеса, вул. Пастера, 22 м. Одеса, пл. Толбухіна 135/2 м. Одеса, вул. Академіка Корольова, 42
2	Полімед	м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 1 м. Одеса, вул. Канатна, 20 м. Одеса, вул. Балківська, 28 м. Одеса, вул. Катеринінська, 14 м. Одеса, вул. Садова, 2
3	Анкор	м. Одеса, вул. Академіка Філатова, 23 м. Одеса, вул. Льва Товстого, 32 м. Одеса, прос. Шевченка 10/1 м. Одеса, вул. Академіка Корольова, 54 м. Одеса, вул. Рекордна, 21
4	Аптека низьких цін	м. Одеса, вул. Канатна, 72 м. Одеса, вул. Мала Арнаутська, 94 м. Одеса, вул. Катеринінська, 72 м. Одеса, вул. Жуковського, 42 м. Одеса, вул. Середньофонтанська 34а
5	Аптека Гаєвського	м. Одеса, вул. Садова, 19 м. Одеса, вул. Черняхівського, 1 (цілодобово) м. Одеса, провул. Семафорний, 4 ТЦ «Середньофонтанський» м. Одеса, вул. Канатна, 5 м. Одеса, вул. Степова, 52

У результаті аналізу 130 свідчень, отриманих від зазначених вище установ, було визначено, що ноотропні препарати приймають люди різного віку. Отримана інформація представлена в таблиці 2, в якій відображено чисельність та вік пацієнтів, котрим призначалися ноотропні препарати.

Таблиця 2

Приєм ноотропних препаратів пацієнтами різного віку та їх чисельність

№ категорії	Вік пацієнта, роки	Чисельність пацієнтів	Процентне співвідношення, %
1	народження дитини – 6	Двоє	1.5%
2	7 – 14	Сімнадцять	13.3%
3	15 – 19	Двадцять вісім	21.5%
4	20 – 35	Сорок один	31.5%
5	36 – 60	Дев'ятнадцять	14.6%
6	60 – та старше	Двадцять три	17.6%

Із таблиці 2 виходить, що ноотропні лікарські препарати використовуються майже з першого року життя людини. Для дітей вони призначаються для розвитку мовлення, активізації розумової активності, підвищення здібностей до навчання і запам'ятовування [5]. Такими препаратами є «Гліцин», «Пантогам» та інші.

Список ноотропних препаратів для дітей збільшується з кожним роком. Фармацевти намагаються створити лікарські засоби, які б не викликали у маленьких пацієнтів побічних ефектів.

Змінюються і лікарські форми діючих речовин. Наприклад, зручніше застосовувати для дітей ноотроп в сиропі. Вищезгадані препарати використовуються при таких захворюваннях, як церебрастенія; енцефалопатія, ДЦП (дитячий церебральний параліч); для усунення наслідків гіпоксії, розвитку мовлення, усунення інтелектуальної малорозвиненості [6].

Згідно з даними [8] вживання ноотропів дітьми переноситься легше, ніж дорослими людьми. Названі лікарські препарати не заважають процесу навчання і розвитку дітей. Але навіть засіб нового покоління може викликати побічні ефекти: головні болі; нудоту; блювоту; безсоння; діарею; рефлекторну загальмованість. У цьому випадку лікування не скасовується, оскільки список ноотропних препаратів для дітей досить широкий, і за прояву несприятливості одного лікарського засобу підбирається інший препарат і корегується терапевтична схема його призначення [9].

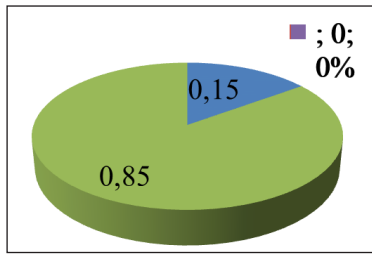

Рис. 1. Прийом ноотропних препаратів пацієнтами різного соціального походження (зелене поле – громадяни з вищою освітою)

головного мозку [11]. Тому не варто нехтувати курсом ноотропних препаратів, якщо вони призначені сімейним лікарем або педіатром.

Найбільш часто використовується в педіатрії «Гліцин». Діючою речовиною у ньому є аміноетанова кислота. Вона самостійно синтезується організмом, тому при застосуванні «Гліцину» побічних ефектів практично не спостерігається. Цей лікарський засіб сприяє поліпшенню кровопостачання головного мозку, має седативну та антидепресивну дію, має антиоксидантні та антиоксидантні властивості, виконує функції адреноблокатора, зменшує негативні вегетативні прояви.

Препарат «Пантогам» вважається одним із кращих фармацевтичних розробок. Для маленьких дітей застосовується лікарська форма у вигляді сиропу. Дорослим дітям зручніше використовувати таблетовану форму. Головною діючою речовиною в названому препараті є гопантенова кислота, яка є ноотропним складником і вітаміну В15. Цей лікарський засіб відновлює сон, нормалізує процеси збудження і гальмування. Рекомендується при підвищеній нервовій збудливості, стресах, неврозах, збільшеної чутливості і нестабільності нервової системи. Відбувається підвищення концентрації уваги, і стимулюється працездатність [11; 12].

Аналіз таблиці 2 свідчить, що кількість рецептів, в яких були прописані ноотропні препарати дітям до шести років, відповідала 1,5%. У дев'ять разів збільшився прийом таких препаратів у пацієнтів віком від семи до чотирнадцяти років. Тенденція росту прийому препарату зберігається для вікової категорії людей від п'ятнадцяти до тридцяти п'яти років. Для п'ятої категорії хворих спостерігається зменшення запиту на лікарський препарат майже у два рази (до 14,6%), і для шостої категорії пацієнтів виписаних рецептів стає більше (17,6%) по відношенню до п'ятої.

Таким чином, проведений нами моніторинг по вживанню ноотропних препаратів серед більше ста пацієнтів свідчить, що найбільшим попитом названі препарати користуються у людей четвертої категорії віком від двадцяти до тридцяти п'яти років. Причина такої зміни у вживанні названих препаратів може критися у тому, що на здоров'я людини впливають умови їх проживання, місце роботи та вплив навколишнього середовища.

Залежність вживання ноотропних препаратів від соціального походження пацієнтів відображена на рисунку 1. Проведений моніторинг по використанню відмічених лікарських препаратів хворими особами свідчить, що їх кількість залежить від умов роботи пацієнтів. Так, до 85% лікарських засобів (на діаграмі зелене поле) було видано особам, що закінчили вищі навчальні заклади, тобто люди з вищою освітою. Це говорить про те, що такі громадяни більше піддаються нервовим потрясінням, чим інші. Нервові потрясіння можуть бути викликані одноманітністю роботи, взаємовідносинами в колективі, непорозумінням з роботодавцем, сімейними обставинами.

Підсумовуючи наведені результати моніторингу, можна зробити висновок, що найбільшим попитом ноотропні препарати користуються у людей віком від двадцяти до тридцяти п'яти років. Окрім цього, більше споживають названі препарати люди з вищою освітою. Таку закономірність можна пояснити тим, що такі громадяни більше піддаються нервовим потрясінням, чим інші. До такого стану людину може призвести одноманітність роботи, взаємовідношення в колективі, непорозуміння з роботодавцем, а також сімейні обставини. При цьому потрібно враховувати, що на здоров'я людини впливають умови її проживання, стан навколишнього середовища.

Ноотропи дітям можуть виписуватися в комплексі з дегідратуючими засобами і найчастіше вони мають сечогінну дію. В цьому випадку організм швидше очищується. Таку схему застосовують при лікуванні дітей з підвищеним внутрішньочерепним тиском [10].

Ноотропні засоби використовуються для лікування дітей з будь-якими неврологічними відхиленнями, які потрібно усунути. Будь-які неврологічні порушення позначаються на розумовому розвитку дитини, і вона починає відставати від однолітків у нейропсихічному розвитку. Це призводить до соціальної самотності. Чим старше вік дитини, тим важче компенсувати розрив, викликаний порушеннями діяльності нервової системи і

ЛИТЕРАТУРА

1. Ноотропы. Энциклопедия. URL: <https://www.rlsnet.ru>.
2. Фармакологическая группа – Ноотропы. URL: https://www.rlsnet.ru/fg_index_id_46.htm.
3. Giurgea C. Pharmacology of integrative activity of the brain. Attempt at nootropic concept in psychopharmacology *Actual Pharmacol (Paris) (in French)*. (1972) **25**: P. 115–56
4. Чельшева И.А., Нагорный Н.С. Нейропсихологические и нейровизуализационные аспекты дисциркуляторной энцефалопатии в ракурсе структурно-функциональной модели головного мозга. *Журнал неврологии и психиатрии им. С.С. Корсакова*. 2005. Т. 105. № 1. С. 65–69.
5. Шабалов Н.П., Скоромец А.А., Шумилина А.П. и др. Ноотропные и нейропротективные препараты в детской неврологической практике. *Вестник Российской военно-медицинской академии*. 2001. № 1(5). С. 24–29.
6. Журба Л.С., О.В. Тимонина, Т.Н. Строганова, И.Н. Посикера. Клинико-генетические, ультразвуковые и электроэнцефалографические исследования синдрома гипервозбудимости центральной нервной системы у детей раннего возраста. *Москва, Министерство здравоохранения РФ*. 2001, 27 с.
7. URL: <http://viknaodessa.od.ua/news/?news=14200>.
8. Кемалов А.И., Заваденко Н.Н., Петрухин А.С. Применение Инстенона в лечении последствий закрытой черепно-мозговой травмы у детей. *Педиатрия и детская хирургия Казахстана*. 2000, № 3, с.52–56
9. Маслов А. Ноотропы для детей: что нужно знать родителям. URL: <https://brain-hack.ru/nootropy-dlya-detey/>.
10. Современные подходы к диагностике и лечению минимальных мозговых дисфункций у детей. *Методические рекомендации*. М., 2004. 40 с.
11. Заваденко Н.Н., Суворинова Н.Ю., Григорьева Н.В. Гиперактивность с дефицитом внимания у детей: современные подходы к фармакотерапии. *Психиатрия и психофармакотерапия*. 2000, том 2, № 2, с. 59–62
12. Лесиовская Е.Е., Марченко Н.В., Пивоварова А.С. Сравнительная характеристика лекарственных средств, стимулирующих ЦНС. Ноотропные препараты. *Фарминдекс, Практик № 4* 2003, ISBN 5-94403-009-7 PMID 4541214.

Э.Л. Маркина, М.И. Чанева, Г.С. Герасименко. Мониторинг использования ноотропных препаратов в лечебной практике медицинских учреждений Одессы. – Статья.

Аннотация. В статье обсуждаются результаты мониторинга использования ноотропных препаратов пациентами различных возрастных категорий и социального происхождения города Одесса.

Ключевые слова: ноотропные препараты, аптека, первичный центр медико-санитарной помощи.

E. Markina, M. Chaeniva, G. Gerasimenko. Monitoring of the nootropic drug use in the medical practice of the Odessa medical institutions. – Article.

Summary. The paper results of monitoring of the use of nootropic drugs by patients of different age groups and social origin of the city of Odessa are presented in the work.

Key words: nootropic preparations, pharmacy, primary center of medical and sanitary care.